

وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری
مرکز تحقیقات یاست علمی کشور

پژوهش، فناوری و نوآوری در برنامه هفتم توسعه: مطالعات، تحلیل‌ها و پیشنهادها

به کوشش:

نیلوفر ردائی

پاییز ۱۴۰۰

سرشناسه	ردائی، نیلوفر، ۱۳۶۹-
عنوان و نام پدیدآور	پژوهش، فناوری و نوآوری در برنامه هفتم توسعه: مطالعات، تحلیل‌ها و پیشنهادها/ تألیف نیلوفر ردائی.
مشخصات نشر	تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۷۵۰ص.
شابک	978-622-5721-00-5 ریال ۲۲۰۰۰۰۰
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	سیاست علمی -- ایران — مقاله‌ها و خطابه‌ها Science and state -- Iran -- Addresses, essays, lectures
موضوع	برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۱ - ۱۴۰۵
موضوع	تحقیق و توسعه -- ایران — مقاله‌ها و خطابه‌ها *Research and development -- Iran — Adresses, essays, lectures
	تحقیق و توسعه -- ایران — آینده‌نگری *Research and development -- Iran-- Forecasting
شناسه افزوده	مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور
شناسه افزوده	National Research Institute for Science Policy (NRISP)
رده‌بندی کنگره	Q۱۲۷
رده‌بندی دیوبی	۳۰۳/۴۸۳۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۶۸۵۸۴۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیا

پژوهش، فناوری و نوآوری در برنامه هفتم توسعه: مطالعات، تحلیل‌ها و پیشنهادها

به کوشش: نیلوفر ردائی

صفحه‌آرایی و طراحی جلد: رحیم کبیرصابر

ناشر: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰

نوبت چاپ: اول

چاپ و صحافی: چاپار

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۲۱-۰۰۰-۵

توزیع و پخش: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

نشانی ناشر: تهران، میدان ونک، خیابان ملاصدرا، خیابان شیراز جنوبی، خیابان قانعی‌راد، پلاک ۹

وبگاه: www.nrisp.ac.ir تلفن: ۸۸۰۳۶۱۴۴

قیمت: ۲۲۰۰۰۰۰ ریال

صحت مطالب این کتاب بر عهده صاحبان اثر است.

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه

بخش اول: مقدمات

۱۳	فصل اول: چارچوب تدوین احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری
	سید سروش قاضی نوری و نیلوفر ردائی

بخش دوم:

۴۵	شناسایی مسائل و جهت گیری های سیاستی بخش پژوهش، فناوری و نوآوری برنامه هفتم توسعه
	فصل دوم: احصای مسائل سیاستی حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری
	احمد اسماعیلی
۹۱	فصل سوم: شناسایی و تحلیل روندهای تاثیرگذار بر آینده نظام پژوهش، فناوری و نوآوری کشور
	نرگس نراقی، مشکات اسدی، علی چاپرک و تورج اله وردی بیک
۱۸۱	فصل چهارم: تعیین جهت گیری های سیاستی احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری
	نیلوفر ردائی و حامد نصیری

بخش سوم:

۱۹۵	مطالعات پشتیبان تدوین احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه، ذیل جهت گیری های سیاستی
	فصل پنجم: تحلیل محتوای اسناد بالادستی، قوانین و برنامه های توسعه پیشین
	مهدی حمیدی، مهدی هاجری، مهدیه نصرینی و مریم پاک نیت
۳۰۷	فصل ششم: بررسی عملکرد احکام کیفی برنامه ششم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری
	شهره نصری
۳۴۳	فصل هفتم: طراحی نظام شاخص محور ارزیابی حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری در برنامه هفتم
	مهدیه فرازکیش

فصل هشتم: پیشنهاد اصلاح الگوی حکمرانی نظام پژوهش، فناوری و نوآوری با تمرکز بر کاهش تداخل وظایف ۴۲۱

سحر کوثری و پریسا علیزاده

فصل نهم: خلاصه‌ای از نتایج نشست‌های هم‌آفرینی سیاستی و اصلاح الگوی پیشنهادی تقسیم وظایف در سطح حکمرانی نظام

پژوهش، فناوری و نوآوری ۴۷۳

حامد نصیری

فصل دهم: طراحی چارچوب تعیین مأموریت دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور ۴۹۵

سید سروش قاضی‌نوری، شهره نصیری و نیلوفر ردائی

فصل یازدهم: مرور تجارب جهانی در حمایت از دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و پیشنهاداتی برای برنامه هفتم توسعه ۵۵۹

کیارش فرنانش و رسول امیدواری

فصل دوازدهم: مرور تجارب جهانی در حمایت از نهادهای حامی تجاری‌سازی و پیشنهاداتی برای برنامه هفتم توسعه ۶۲۹

کیارش فرنانش و فاطمه اسکندری

بخش چهارم:

احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری

فصل سیزدهم: احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری ۷۳۱

نیلوفر ردائی

پیشگفتار

تدوین برنامه‌های توسعه در ایران، قدمتی نسبتاً بالا در مقایسه با کشورهای منطقه خاورمیانه دارد. این سلسله برنامه‌ها اگرچه در اجرا با مشکلاتی روبرو بوده‌اند؛ اما کماکان به صورت بالقوه، یکی از مهم‌ترین ابزارهای قانونی ایجاد وفاق ملی در مسیر حرکت به سمت توسعه به حساب می‌آیند. برنامه‌های توسعه، علاوه بر آنکه به مثابه چراغ راهی برای دوره برنامه‌ای خود به شمار می‌آیند، ارزش تاریخی داشته و بار مستندسازی آنچه در طی مسیر توسعه بر ما می‌گذرد را نیز به دوش می‌کشند.

به شکل خاص، حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری یکی از محورهای کلیدی توسعه محسوب می‌شود و از این نظر، تدوین احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری از جمله اقدامات مهمی بود که بر اساس مأموریت ابلاغی از سمت وزارت عتف، در دستور کار مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور قرار گرفت.

بدین منظور تلاش شد تا مسیرهای پژوهشی مکمل با بهره‌مندی از توان و تخصص پژوهشگران گوناگون مدنظر قرار گیرند تا احکام پیشنهادی، علاوه بر پیروی از سیاست‌های کلان اسناد بالادستی، ضمن تمرکز جدی بر مسائل روز کشور در این حوزه، نگاهی به آینده و روندهای پیش رو نیز داشته باشند. این کتاب مجموعه پژوهش‌های انجام شده در این خصوص را به انضمام احکام پیشنهادی در برمی‌گیرد.

در نهایت بر خود لازم می‌دانم از تلاش پژوهشگرانی که در تدوین اسناد مزبور همکاری کردند و همچنین از خبرگان و صاحب‌نظران گران‌قدری که ما را در مراحل گوناگون این مسیر همراهی نمودند تشکر نمایم. امید است مجموعه مطالعات انجام شده و پیشنهادات حاصل از آن در فرایند تدوین و تصویب برنامه هفتم توسعه مورد استفاده قرار گیرد و الهام‌بخش تلاش‌های بعدی برای بررسی‌های موشکافانه و حل مسائل کشور در زمینه پژوهش، فناوری و نوآوری باشد.

سید سروش قاضی‌نوری

رئیس مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

پاییز ۱۴۰۰

مقدمه

علم، فناوری و نوآوری در عصر حاضر، همچنان پیشران توسعه اقتصادی و اجتماعی هستند و در ابعاد مختلف زندگی بشر، باعث پیشرفت می‌شوند. بر این اساس دولت‌ها با اقداماتی هدفمند به برخورد با این حوزه‌ها و هدایت و جهت‌دهی توسعه آن‌ها می‌پردازند و به عبارت دیگر، سیاست‌های گوناگونی را در این خصوص دنبال می‌کنند. اهمیت علم و فناوری در قوانین و اسناد بالادستی ایران نیز به وضوح احساس می‌شود و اختصاص بخشی مختص آن در برنامه‌های توسعه کشور، تلاشی جهت مبذول داشتن توجه ویژه به این حوزه و سیاست‌گذاری حساب شده و اثربخش در این زمینه بوده است.

با عنایت به واگذاری مأموریت «تدوین پیش‌نویس برنامه هفتم توسعه کشور در حوزه‌های پژوهش، فناوری و نوآوری» توسط معاون محترم پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور در مرداد ماه سال ۱۳۹۹ و بر اساس چارچوب نظری طراحی شده جهت تدوین احکام پیشنهادی، مسیرهای پژوهشی گوناگونی تعریف و با بهره‌گیری از توان و تخصص اعضای هیئت‌علمی و پژوهشگران مرکز و همچنین تعدادی دیگر از پژوهشگران صاحب‌نظر در هر حوزه پیگیری گردید تا ورودی‌های لازم در راستای تدوین احکام مزبور فراهم شود. در مراحل مختلف مسیر طی شده در راستای تدوین احکام پیشنهادی نیز به فراخور نیاز سعی شد تا از نظرات خبرگان و صاحب‌نظران ذی‌ربط از طریق انجام تعداد ۳۲ مصاحبه و برگزاری ۵ نشست هم‌اندیشی بهره برده شود.

کتاب حاضر در ۴ بخش به منظور مرور مسیر طی شده و ارائه احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری تدوین شده است. بخش اول به معرفی چارچوب نظری تدوین احکام پیشنهادی اختصاص یافته است. بر اساس مراحل و عناصر معرفی شده در این چارچوب، منطق طراحی پژوهش‌های تعریف شده در مسیر تدوین احکام پیشنهادی که در قالب فصول بعدی کتاب ارائه شده‌اند مشخص شده است.

در بخش دوم، پس از شناسایی مسائلی سیاستی حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری و روندهای تأثیرگذار بر آینده این حوزه به احصای جهت‌گیری‌های سیاستی که نقاط تمرکز اصلی احکام پیشنهادی را تشکیل می‌دهند پرداخته شده است.

در بخش سوم، به منظور نمایش مسیر جمع‌آوری ورودی‌های اطلاعاتی مورد نیاز تدوین احکام پیشنهادی، ذیل جهت‌گیری‌های سیاستی شناسایی شده، پژوهش‌های اسنادی، نظری و تطبیقی صورت پذیرفته در این خصوص ارائه شده است. تحلیل محتوای اسناد بالادستی، قوانین و برنامه‌های توسعه پیشین؛ بررسی عملکرد برنامه ششم توسعه؛ طراحی نظام شاخص‌محور ارزیابی حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری در برنامه هفتم؛ پیشنهاد اصلاح الگوی حکمرانی نظام پژوهش، فناوری و نوآوری و ارائه نتایج حاصل از نشست‌های هم‌اندیشی در زمینه اصلاح الگوی حکمرانی؛ طراحی چارچوب تعیین مأموریت دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و مرور تجارب جهانی در حمایت از دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و نهادهای حامی تجاری‌سازی، مطالعاتی هستند که در قالب فصول مختلف بخش سوم به آن‌ها پرداخته شده است.

در نهایت و با بهره‌گیری از نتایج حاصل از مطالعات فوق‌الذکر، احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری در قالب بخش چهارم از کتاب حاضر مطرح گردیده‌اند.

در مسیر قدردانی، بر خود لازم می‌دانم از حمایت‌های بی‌دریغ استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر سید سروش قاضی‌نوری و همچنین همراهی سایر اساتید و پژوهشگرانی که برای انجام پژوهش‌های مربوطه و تدوین فصول مختلف این کتاب، قبول زحمت کردند صمیمانه تقدیر و تشکر به عمل آورم. امید می‌رود که حاصل این تلاش جمعی، بتواند کمکی هرچند کوچک در مسیر اعتلای نظام علم و فناوری کشور باشد.

نیلوفر ردانی

مدیر طرح تدوین پیش‌نویس برنامه هفتم توسعه

در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری

پاییز ۱۴۰۰